

pravljali tabor v Fernetičih in Sežani. Obdobje prve in druge svetovne vojne je v kraške kraje ponovno prineslo obilje gorja, povečalo se je izseljevanje (Argentina, Kraljevina SHS) in fašistično potujčevanje, kateremu pa so se zavedni Slovenci vedno uspešno upirali.

Pritrdimo lahko ugotovitvi Nade Morato, ki pravi, kako je moralo včasih preteči več stoletij, da so se zgodile spremembe v načinu življenja in razmišljanja. Današnji čas pa je povsem drugačen kot včerajšnji. Neprestano se vrstijo velike spremembe, ki jih zaznavamo na raznih področjih v naravi, kmetijstvu, strukturi prebivalstva, v kulturni podobi krajev in ljudi. Repentaborsko skupnost je razdelila meja in vsako območje se je poslej spopadalo s svojimi težavami. Vse to pa ni preprečilo, da bi se še naprej srečevala dva sveta, saj zgodovinskega spomina ni mogoče izničiti z nekaj upravno-administrativnimi posegi.

Slavko Gaberc

**Ivan Gams: SISTEMI PRILAGODITVE
PRIMORSKEGA DINARSKEGA KRASA NA
KMETIJSKO RABO TAL.**

Geografski zbornik Acta Geographica, 31 (1991),
5-106, Ljubljana, 1992

Gamsova razprava je izšla v zborniku, ki ga izdaja Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU in ki je obenem redna publikacija IV. razreda SAZU. Obsežno delo je po eni strani organsko povezano z vrsto prispevkov s kmetijstvom kot osrednjo temo, ki izhajajo v tem zborniku, po drugi strani pa je sinteza dolgoletnih avtorjevih raziskovanj o odnosu človeka do krasa v okviru njegove osnovne dejavnosti, kmetijstva. Da gre res za plod dolgoletnega dela, potrjuje tudi posvetilo "slušateljem geografije, mladim sodelavcem in vsem drugim, ki so pomagali pri terenskem delu".

Razpravo sestavlja pet večjih poglavij, katerih prvo, Terminološka vprašanja, seznanil bralca z različnimi izrazi, ki jih uporablja človek na krasu za dela in postopke pri spreminjanju naravnega kraškega površja v kmetijsko zemljišče. Poleg običajnih, kot so trebiti, čistiti in ograda, zvemo tudi, da na Primorskem pravijo grušču vrnik, nosilom čevere in ograjenim parcelam drnule. Poleg knjižnih oziroma kraških narečnih izrazov, je zapisana še obilna bera izrazov iz Istre, hrvatskega Primorja in Dalmacije.

V poglavju Splošno o sistemih avtor na kratko predstavi tipe kraškega površja, ki si ga je človek moral prilagajati in sisteme oziroma cilje teh prilagajanj. To je le uvod v najboljše del razprave z naslovom Sistemi prilagajanja krasa kmetijski rabi tal. Ta del je obenem tudi bistvo prispevka. Prikaza te obsežne snovi se je avtor lotil tako, da je najprej nakazal in razložil problem (sistem), nato pa to pojasnil in predstavil na konkretnem

primeru. Primeri so lahko zelo različni, tako po tipu kot tudi po kraju (od našega Krasa pa do Visaš, kjer je pač avtor v dveh desetletjih raziskav naletel na najbolj zanimiv primer, oziroma kjer je neko vprašanje raziskoval najbolj v podrobnosti. Tako obsežne snovi nikakor ni mogoče predstaviti v tako kratkem pregledu, zato naj le naštejemo konkretno obravnavane posamezne probleme in kraje: sprememba gozda v pašnik (Lipica, Lošinj), sprememba gozda in pašnika v travnik (Tomaj), prestavljanje travnikov (Krajna vas), obseg otrebljenega zemljišča v odnosu do fronte (Kostanjevica na Krasu), obdelovanje na kraških poljih in vrtačah (škocjanski kras, Krk), vinogradi na krasu (Hvar, Krk, Vis) in drevesne kulture na krasu (Lokev, Rudine, Punat, Lošinj, Hvar). Pri tem je vsekakor treba opozoriti tudi na raziskovalne metode, nekatere v celoti izvirne, kot je npr. ugotavljanje starosti deforestacije s pomočjo geomorfoloških metod, meritve žlebičev kot metoda relativne datacije, analize katastrskega gradiva, merjenje zidov in prostornin otrebljenega kamenja. Posebno poglavje je posvečeno Velemu polju na Hvaru (Sistemi prilagajanja krasa v luči agrarne zgodovine na primeru Velega polja na Hvaru), ki je tudi celostno obdelano, od geoloških in geomorfoloških osnov preko agrarne zgodovine in metod prilagajanja krasa do današnjega stanja. Današnje stanje pomeni na eni strani uničevanje tisočletja stare kulturne pokrajine na krasu, kar v skrajnih primerih predstavlja rušenje kraških zidov z buldožerji zaradi širjenja poljskih poti in nalaganje ter odvažanje kamenja z grobelj za gradbeni material s pomočjo najsodobnejše mehanizacije, po drugi strani pa obnavljanje te pokrajine, s ponovnim trebljenjem, melioracijami ter postavljanjem suhih zidov in škarp.

V zadnjem, 5. poglavju Zaključki o sistemih pri nas in po svetu in o starosti zidov, avtor podaja zgodovinski pregled sprememb gozdnate kraške pokrajine v kulturno pokrajino, temelječ na primerih s kraškega sveta po vsem Sredozemlju. Pri tem so vključeni tudi sistemi današnjih melioracij in tipi priročnih stavb, ki so jih ljudje postavljali iz kamenja ob njivah in na pašnikih (hiške, trulli, itd.). Naj za konec kar navedem dvoje avtorjevih sklepnih misli: "Količina otrebljenih kamnov v dinarskem primorju daleč prekaša količine kamnitih kvadrov, ki gradijo egiptovske piramide... Potreba po nadaljnjem raziskovanju akumulacij grušča in zlasti suhih zidov je nujna, ker v sedanosti izginjajo".

Seznam literature obsega 67 del, med njimi 18 avtorjevih. Na koncu razprave je angleški povzetek na petih straneh. Delo ilustrira 44 fotografij, skic, načrtov in grafikonov. Za sklep lahko le dodam, da je delo bogat vir gradiva in razlag kraške kulturne pokrajine, kakršna je danes, ne le v Sloveniji in v dinarskem primorju, ampak tudi drugod v Sredozemlju. Kogar zanima naša pokrajina, predvsem primorski kras in njegova zgo-

dovina v pokrajinskem smislu, bo to obsežno, a zanimivo in prijetno berljivo delo z veseljem vzel v roke.

Andrej Kranjc

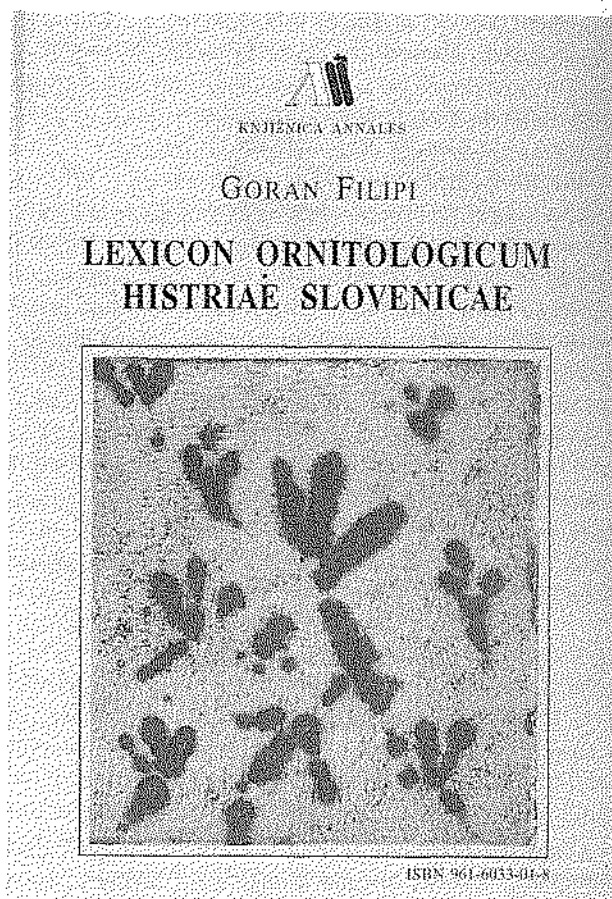
**Goran Filipi: LEXICON ORNITOLOGICUM
HISTRIAE SLOVENICAE.**

Knjižnica Annales 4, Zgodovinsko društvo za južno
Primorsko, Koper, 1993, 106 strani

Djelo o kojemu je riječ osebujno je po mnogim obilježjima u skupini istovrsnih kojima po naravi sadržaja pripada. Spomenimo ovdje tek ona znatnija i bliža ne-stručnjacima. Jedna posebnost običnog čitatelja čeka već pri prvom susretu s knjigom. Tako je već po naslovnici jasno i onome koji ne stoji najbolje s latinskim jezikom da je pred njim rječnik, dakle knjiga uz koju odmah idu najmanje dvije primisli: prvo, da je to jedan od prijeko potrebnih priručnika bez čije se pomoći danas čovjek sve teže snalazi u moru svakojakih obavijesti koje ga zasipaju s raznih strana i, drugo, da je gotovo uvijek riječ o djelu koje nas pomalo plaši svojim znatnim opsegom. U Filipijevu slučaju ne bi se moglo tvrditi da je tako, napose ne u drugom obilježju. I to je dobro za širi krug korisnika. Rječnik je svojim opsegom od u svemu stotinjak stranica i prikladnim formatom posve neuobičajen, a to dalje znači da i po tim odlikama može svrnuti pozornost na sebe i na sadržaj koji donosi.

Listajući dalje već u impresumu i donaslovnici opažamo da to nije samo rječnik, već i leksikon, slovar i vocabolario, dakle višejezični rječnik, djelo koje "govori" više jezika i već po tome računa na veći broj korisnika i na šire prostore.

Na ovom se mjestu odmah nameće jedna asocijacija svakomu nešto boljem poznavatelju hrvatske leksikografske prošlosti, koja je - uzgred budi rečeno - gotovo sve do u naše dane znatnim svojim dijelom ostajala u sjeni i bez pravoga i potpunog suda o njejoj vrijednosti. A u njoj, u hrvatskoj leksikografiji, već po naravi stvari, kada je riječ o jednom malom jeziku, znatno je više upravo dvojezičnih i višejezičnih djela nego jednojezičnih. Zapravo je istina da u svemu prikladnoga i modernoga jednojezičnika hrvatskog jezika nemamo sve do danas. Stoga s Filipijevim rječnikom u ruci prisjećamo se niza njegovih velikih prethodnika iz nedavne ili vrlo davne prošlosti, sve do prvoga među njima Fausta Vrančića, vrsnoga Šibenčanina, dakle Filipijeva sumještanima u neku ruku, jer između Zadra i Krešimirova Grada, rodni mjesta jednoga i drugoga, i nije tako velika razdaljina, napose ne tolika kolika je od rastička Vrančićeva znamenita Dictionariuma iz 1595. do našega vremena. Stojeći na čelu duge kolone pisaca rječnika u hrvatskom jeziku, taj je poznati znanstvenik prvi napisao višejezični rječnik nevelik op-

segom i izniman važnošću za sveukupnu hrvatsku kulturu. Dakako, svaka bi dalja i šira usporedba tih dvoju djela, izvan naznačenoga asocijativnog kruga bila posve neutemeljena i ne bi koristila ni jednom autoru. Zapravo, tom je prisjećanju glavna zadaća da jače potkrijepi jedan sud: Filipijev rad ide u hrvatsku leksikografiju, barem po autorovoj pripadnosti i dijelu teksta koji je na tom jeziku u Rječniku, ali i isto tako u talijansku i još u većoj mjeri u slovensku rječničku literaturu. I ta je trojezičnost tako strogo i dosljedno provedena da - kad se izuzmu znanstveni nazivi na latinskom jeziku i slovenski i istromletački pučki nazivi - na ostala tri jezika otpada gotovo matematički precizno po trećina od sveukupnog teksta.

Osim uobičajenih dijelova koje imaju radovi ovakve vrste, u Filipijevu su Rječniku posebno važne tri cjeline bez kojih bi se mnogokoji čitatelj u njemu teže snalazio. To su Uvodne napomene, Rječnik i Kazala. Iz uvodne se bilješke najprije razabire da je pred nama tek oko 10% od građe koju je autor sakupio po cijeloj Istri i koja još čeka svoga izdavača. Zapravo je pred nama građa što se odnosi na današnji slovenski dio Istre koji je autor istraživao. Osim tehničkih uputa koje pomažu lakšem snalaženju u djelu, valja obratiti pozornost na još dvije karakteristike koje spominje autor, a ističu ih i recenzenti. Čitamo tako da je Rječnik prvi ove vrste